

ALP i ALF, Cerdanya

ALP, poble important de la Baga de Cerdanya, al S. de Puigcerdà.

PRON. MOD. *alp*, Puigcerdà (1920); 1922, 1924, 5 i oït així a tots els pobles pròxims a Alp i a Puigcerdà, 1935, 1955, etc.

DOC. ANT. *parochia Albi* 839 (Acte SdUrg., Pujol, núm. 187); *in valle Albi* 983, *in villa de Albi* 989 (Serra V., *Pinós i Mtpl.* III, 90, 95); *Alb* 1012 (*Cart.* 10 *Tavernoles*, 52/19); *vila Albii* 1043 (Alart, *Cart.* 57), *villa Albii* 1069, id. ib. 73; *villa Albi* 1070 (Balari, 294); *Alb* 1077, 1078 id. 88, 89; 1104, *BABL* VI, 391; *Alb* (bis), S. XII (Pujol, *Docs.* Vg., núm. 5); *Alp* 1163 (*MarcaH.*, 1335, Monsalv. XVII, 282); *Alb* segona meitat S. XIII (Delcor, *Sejarad* 1966, 32-35); «Gm. de la Torr de *Alb*» 1341 (Alart, *InvLC*); *Alp* 1359 (*CoDoACA* XII, 88). Ponsich, *Topogr.* 105, troba, de més a més: *Alb* a. 1057, 1078, 1171 i en sis docs. del S. XIII; amb *-lp* només l'hapax de 1163, i *rivus de Alp* 1284. 20

ALF, església rural i escasses cases en el te. d'Isòvol.

PRON. POP. *Af*, Puigcerdà 1925; *Alf* a Isòvol, Bellver etc., 1935.

DOC. ANT. *Alfi* 839, Acte SdUrg., però *Alf* en el 25 capbreu i còpia S. XII (Pujol, núm. 156); *Alf* c. 1182 (facs. p. p. MiretS, *BABL* VII, 168); *Alff* segona meitat S. XIII, Delcor (*Sejarad* 1966, 32-35); *Alf* 1359 (*CoDoACA*). Ponsich, *Topogr.* 157), assenyalada, de més a més, *Alf* 1190 i en sis docs. des de 1260 a 1299, 30 *Alph* 1632.

ETIM. En noms tan breus sembla una empresa desesperada. Pre-romà, semblaria clar per a molts, com a mi; però si, dit això, hom troba que és en va cercar més, potser serà amb raó (veg. *DECat* I, 137b5-12). 35 Tanmateix, es va fer un pas important, en establir una relació entre *Alp* —abans *Alb*— i *Alf*, suggerint, com ja féu M-Lübke, *BDC* XI, 24, que havia d'haver-hi alguna interdependència, molta o poca, entre els dos noms *Alf* i *Alb*.¹

I d'altra banda és que no sols són tan paral·lels per la forma fonètica, sinó també geogràficament. *Alf* és a uns 4 k. (l. r.) a l'O. d'*Alp*: aquest a l'esq. del Segre, *Alf* a la vora dreta i més prop del riu. Ja la situació geogràfica evoca la idea de dues fortaleses encarades, de pobles diferents, hostils o en posat defensiu l'un enfront de l'altre. 45

Essent *Albi* i *Alfi* les formes inicials, això suscita la noció d'un contrast fonètic per evolució divergent d'una mateixa base: que ja va per aquí M-Lübke quan 50 això li recorda l'oposició entre ll. *-b-* i osc *-f-*; però amb raó descarta tot seguit la idea d'un osquisme (examinant-ho de nou en *ASNSL* CLIX, 309); res d'osc ni de proto-italic en els Pirineus; però tanmateix en pensar per això en el resultat de la BH indoeuropea ha de tenir raó fins aquí: però, si no itàlic, hi ha d'haver aquí el resultat respectiu en cèltic i indoeuropeu pre-cèltic: sorotàptic ALFI oposat a cèltic ALBI, resultats germans d'una base indoeuropea ALBHI.

Dues fortaleses oposades: entre els primers indoeu- 60

ropeus invasors de segles endarrere, i la posterior onada cèltica de cap al S. v etc. Oposades com GURDUNUM (> *Gordún*) i GURD-ÖSSE > *Gordués* (tots dos agregats de Navardún a l'Alt Aragó (veg. *E. T. C.* I, 102), amb radical comú però terminacions pertanyents a pobles diferents. *Llebro* ILEPLŪA ibèric, enfront de *Tregurá* cèltic, i *Pontiró* sorotàptic, tots tres contigus però fortaleses oposades a un costat i altre de l'Alt Ter i a un costat i altre de la ribera de Pontiró (*EntreDL* II, 89-93; 84-85; 70-71 i 119, n. 4). Els primers indoeuropeus, sorotaptes, potser ja decadents: quan uns celtes, més recents i més forts, s'establiren en la important fortalesa d'*Albi* → *Alp*, ells els vigilaven des del fort o poblet, ja més menut, d'*Alf*.

En tot cas hem fet un gros pas endavant, en establir que això és indoeuropeu, i amb ètímon paral·lel (en definitiva, comú). És clar que, si volem anar més enllà d'aquest indoeur. ALBH- > ALF- sorot. ja no podrem > ALB- cèlt. dir res en ferm.

Res, però, si ho fem ens priva de marcar unes alternatives, sota grans reserves. A) ALBHO: 'blanc' (Pok., *IEW* 30.1ss.), adj. ben representat en itàlic i grec, i més o menys clarament, o modificat, en cèltic, germànic, eslau i hitita.²

B) ALBHI 'ordi', que és grec i albano-illiri, Pokorny, *IEW* 29: albanès *elb* 'ordi', grec *ἄλφι* id. (Gust. Meyer, *Albanische Studien* III, 36, i *Etym. Wb.* § 94. Potser a base de la idea de 'el floret', aplicable tant als cereals com a forts i castells per ponderació; no invers. donades les afinitats lexicals del sorotàptic amb l'illiro-venètic sovint subratllades per Pokorny.

C) En fi, essent llocs veïns del Segre i dels rius d'Isòvol i de la Molina, també podríem conjecturar afinitats amb els grups hidrònims, temptejats per Pok., *IEW* 30.11f. ss.; i més detallats per Krahe (*Uns. Alt. Fl.*): aquest els assigna base ALBH-; per tant, es presentarien en la forma cèltica: l'*Aube* afl. dr. del Sena (*Alba* a. 877, però *Albius* en el Ravennate), i tota una sèrie de formes semblants a Renània i Champagne; en fi un antic *Alba* figuraria en Plini (III, 22) com a riu coster de la nostra costa, prop de Begur (*Uns. Alt. Flussn.* 101); *Alb* riu cap al llac de Constança, antigament *Alba* (ib. 15). En canvi hi deixariem de banda el que suposen base ALP- (p. 37).

Parònims catalans. A l'alta vall de Prats de Molló: «ad collum d'En Brescanj --- collum de Vena --- et ad *album* de Pera-feu ---» 1305 (Ll. Roig, còp. 1643, 80 v°). Apellatiu? però seria 'vessant blanquinos?' o NL pre-romà afí? En el te. de Pinós de Sols. hi ha un *Puig d'Alp* (en part pron. *puǵdáp*), mas i pujol, XLVI. *Aups* castell en el dept. del Var, però prop del límit amb els Baix-Alpes: va amb ALPES 'Alps'? O ve de *Alb*-/?³

¹ Recuso el que opina ell en *ASNSL* CXLIX, 309, que la terminació *-i* de *Albi/Alfi* en l'Acte d'Urgell provi origen ibèric. Massa tardana aquesta *-i* per provar res. I la *-f-* de *Alfi*, per si sola, ja descarta l'ibèric. — ² Potser també roerg. *alfo* (*FEW* s. v. *albus*); Gamillscheg, *ZRPb* XLIII, 513 ss.; *REW*